

nationem praesideáljon. Beszéllették, hogy sok adóssága maradt volna és hogy *Dobosnétől* is 15 ezer frtot vett volna fel kölesön, de a szász natio evictiojára. Én bizonyosan nem tudom, azért nem is állítom. Azt én is bizonyosnak tartom, hogy sok mester embereknek adóssá maradt és talám senkinek accurate nem fizetett. Nevezetesen a frecki háza és kerti, mely másnak 20 ezer frtban felkerült volna, magának talám alig állott harmadában. A fundus, melyen épült, cancellarius *Bruckenthal* úré, az épület *Buccowé* volt. Contractusok nem volt, testamentum nem találtatott, praetendálta az asszony *Bruckenthalné* asszonyom, a general commendo nem engedte, megvállik, hogy fog kijönni a processus.

Közli: Sz. L.

A kolozsvári Bethlen-bástya történetéhez.

(Első közlemény.)

A kolozsvári magyar szabó-czéhnek Mátyás király korától fogva meg vannak a kiváltságlevelei, majd későbből a számadás-könyvei is. Az utóbbiakból az 1646—1710-ig terjedő időszak 25 legrégebb számadáskönyvében számos adatot találunk Kolozsvár szép multú erődítéseinek ma már egyetlen épségben maradt bástyájáról, a szabók tornyáról, vagy mai nevén Bethlen-bástyáról is. Alább ezeket közöljük.

Maguk a számadáskönyvek az 1655—67-i kötet kivételével évenként vezetett 10—14—16 leveles ívalakú füzetek a bevételek és kiadások szokott rovataival. Az elszámolásnál nem a polgári évet veszik alapúl, hanem az egyik számadómester-választástól a másikig az új évbe is átmennek. A számvevőket rendszeren januárius második felében (15—25 között) választották, s egy héten belől azután együtt történt az elszámolás a régi és az új év kiadásairól. Innen van az, hogy pl. az 1663-i számadáskönyv adatai az 1662-i kiadásokat sorolják fel. Épen így az előző évek kiadásairól szólnak az adataink a bástyáról az 1659-i, 1691 s 1704-i számadáskönyvekben is.

A följegyzések a sokféle kiadáson kívül többször élénken mutatják azt a kellemetlen viszonyt is, a melyben a polgárság a megszálló német katonasággal állott.

1646.

Die 18. Jan. Az szabók tornya ajtaján való zárt levonattatván és megesinálttatván, viszont az czéhház grádicsára való kötélhez csináltattunk egy öreg reteszfőt, az melyen az kötél által jár. Mivelhogy sok munka volt vele és az falban befurta, ez mellett az vas is ő magáé volt, fizettünk tőle az lakatosnak fl. 1 d. 25.

Die 28 Majj.¹ Az toronnál való hégázatban az szél két helyen igen megszagatta volt, egy ácsot hívtunk.

¹ Ebből a késői dátumból azt következtethetjük, hogy a számadások 1645-ről szólnak.

Vöttünk ötszáz sendelt	fl. — d. 70
„ sendel-szeget nro 1000	„ — „ 50
Ételre, italra magunkéval együtt	„ — „ 25
Az ácsnak való fizetés	„ 1 „ —

1657.

Item¹ gyepiót vöttem kanotnak húsz ölt, ölit pro d. 3, teszen az ára d. 60.

Item vöttünk az toronyhoz egy öreg lámpást mely d. 45.

1658. (Februárius 11.-iki számadáskor.)

Toronyban lévő eszközök így következnek:

Vagyon tizenegy tonna puskaapor városé
„ három taraczk
„ egy siska, egy mozsártaraczk
„ tizennyolec szakállós, egy kürt
„ harmadfél öl kanot
„ szakálloshoz való golyóbis nro. négyszázhárom.

Vas szerszám:

Vagyon egy vasrostély, grádicshoz való
„ „ vas csép, egy hellebárd.
Vadnak dirib-darab vasak, pántok, sarkokkal együtt.
Vagyon egy vas pessely; vagyon 4 szakállós az boltban.
„ dirib-darab ón, szakálloshoz való golyóbis ugyan jól
„ egy lámpás, vagyon kötél, két vas abroncs
„ egy esatló kupa rozsz.

1659. (Januárius 20).

Következik az toronyban való szerszám:

Vagyon az toronyban ón golyóbis nro. 9százötvenkilencz, apróval együtt 959.
Item vagyon szakadék száznegyven 140
„ vas golyóbis szakállósokhoz való négyszázötven 450
„ taraczkhoz való golyóbis harminczhat 36
„ vagyon három darab láncz
„ „ szakállósokhoz töltő nro 11
„ „ három iskutulia; vagyon tapló.
„ Eger István uramnál vagyon tapló toronyba való
„ az porházon egy lakat. Egy kürt
„ egy vasas csép; egy alabárd
„ vagyon két taraczk
„ „ egy mozsár ágyu. Egy siska

¹ jul. 21.

Item	vagyon	mindenestől fogva öreg s apró szakállos	nro 28
"	"	egy darab eltörött szakállós	
"	"	két lámpás, egy asztal	
"	"	öt darab kanot	
"	"	kilencz tonna por; tízedikben egy kevés vagyon.	

(A vasszerszámok ugyanazok, mint 1658-ban.)

Következik az toronyban való expensa.

Die 22 Apr.	Az b. város végezése szerént az czéheknek rendszerént való lövésért rendelték öt-öt pénzt és így mi is adtunk	fl. 2 d. 48
Eodem die	csináltattunk porhoz való 4 palaczkokat; teszen az ára	" 1 " 26
Die 28 Aug.	Az toronyban őrizvén, vöttünk gyortyát nro. 28	" — " 28
Die 24. Nov.	Az toronybeli circalas újabban kezdetődött el; végződött 9 decembris. Ez napok alatt minden nap gyortyát adtunk	" — " 48
Eodem die	az lámpást megborítottunk	" — " 12
Eodem die	két szakállost kifurattunk és serpenyőjét is megcsináltattuk. Fizettünk	" — " 28

1660.

(A februárius 15-én végrehajtott leltározáskor „a toronyban való szerszámok“ ugyanazok mint 1659-ben).

1662.

Az toronyról.

Anno 1661.	Ez elmúlt egész esztendő által az mestereknek és az németeknek az toronyban való őrizésén egyszer is, másszor is költöttünk gyortyára summatim	fl. 1 d. 60
Eodem anno die 6 Octobris	zölez felre (!) adtunk	" — " 30
Item egy puska-tisztító	vasvesszőért adtunk az lakatosnak	" — " 35
Az pattantyusnak parancsolatjából az mennyi szakállósoknak valami bonczsága ¹ volt egy ember hogy aláhordta az lakatoshoz, ismét más hogy felhordta adtunk		" — " 32
Az lakatosoknak az csinálástól summatim adtunk		" 1 " 85
Az lámpást két úttal kellett megboríttatnunk, mivel egér-é, vagy madár, eltépte, szaggatta az borítását. Adtunk		" — " 26
Az szakállásoknak csináltunk magunk három rámákat. Költöttünk étünkre, ittunkra		" — " 60

¹ Romlás, hiba.

Az apánk ¹ adott az pattantyusnak nyakában egy csont puskapalaczkot gyujtó porhoz valót, melyet tudott Anno 1662 die 2 Januarii. Commendant és tanácsuraim parancsolatjából az toronynak az alsó és felső padlását feljebb kellett magasztalnunk és deszkával padolnunk, melyhez kívántatott gerendafák, mely gerendafákat ugyan b. tanács és commendant adatott. Az toronyhoz hordatván, mikor fel kellett adni az első padláshoz az gerendákat esigán, magunk is jelen lévén, az ifjú mesterekkel, mégis kellett több segítségnek lenni. Azért fogadtunk két embert magunk mellé. Adtunk nekik	" — "	24
Eodem die költöttünk ételünkre, italunkra	" — "	53
Másnap hozzáfogván az munkához, két ácsunk lévén az munkán, magunk is melletek lévén segítségül és gondviselőül. Csinálták meg két napok alatt. Kenyérre, főzelékre költöttünk az két napok alatt	" — "	96
Borra az két napok alatt költöttünk	" — "	96
Ez két napok alatt égett borra, az ácsoknak s magunknak költöttünk	" — "	24
Ez padláshoz vöttünk 25 szaru-szeget, egyet d. 2, teszen	" — "	50
Item az padolni való öreg deszkákhoz csináltattunk kétszázötven öreg lécszegeket, százát d. 20. Teszen	" — "	50
Item ugyan ehez az padláshoz vöttünk 13 öreg hosszú szál deszkákat; egyet d. 16. Teszen együtt az ára	" 1 "	—
Az ácsoknak nem kellett volna ugyan az város végezése szerint fizetni, de azt mutogatván, hogy más toronyokban is munkálkodván, napszámot adtanak nekik, azért minekünk is kellett napszámot adnunk nekik, egynek egy napra d. 20. Az két ácsnak az két napra adtak	" — "	80
Eodem anno die 9 Januarii. Az második padláshoz is hozzá kezdvén, az tanács és commendant adata gerendafákat az toronyhoz szállítván, magunk az ifjú mesterekkel jelen lévén, az földről az felső padlásra fel kellett esigán vonni. De kívántatott több segítségnek lenni, mivel magas helyre kellett felvonni és az gerendák is nagyok voltak. Kellett magunk mellé 4 embert fogadni. Adtunk az négy embernek	" — "	40
Eodem die ételünkre, italunkra költöttünk	" — "	42
Másnap hozzáfogván az munkához, három ácsunk lévén, első nap kenyérre, főzelékre költöttünk	" — "	63

¹ Atyamester.

Borra az ácsoknak, magunknak költöttünk első nap . . .	fl. — d. 60
Második nap is egy ácsunk lévén magunk mellett, kenyerre, főzelékre költöttünk	„ — „ 45
Borra magunknak és az ácsnak költöttünk	„ — „ 48
Harmadik napján magunk elvégezvén az hátra maradt részét az munkának, hozattunk egy darab kenyeret és három ejtel bort, áldomásba. Teszen együtt . . .	„ — „ 44
Ez három napok alatt, hogy az hideget és port jobban szenvedhessük, hozzattunk égett bort	„ — „ 27
Ez padláshoz és az garádicshez vöttünk 16 szaru-szeget, egyet d. 2. Teszen summamim az ára	„ — „ 32
Létszeget vöttünk 6 százat, százát d. 17. Teszen az ára	„ 1 „ 02
Ez padláshoz vöttünk 29 apró fele deszkát, egyet d. 10. Teszen summamim az ára	„ 2 „ 90
Item három öreg-féle deszkát vöttünk, egyet d. 16. Teszen summamim az ára	„ — „ 48
A négy ácsnak adtunk napszámot	„ — „ 80
In anno praesenti adott az apánk ¹ az főpattantyusnak és az másíknak is az mely az mi tornyunkhoz volt rendelve, újesztendő ajándékában egyiknek egy fél tallért és az másíknak is egy felet. Idest	„ 1 „ 80
Item az pattantyusoknak mint orczátlan embereknek hozattott az apánk egyszer is, másszor is két ejtel bort	„ — „ 24
1662 die 31 februarii (!) ² a számvételkor a vasszerszámokból csak egy vas-persely, valami dirib-darab ón, és a szakállosokhoz való golyóbis van felírva. Utánna:	

„Következének az toronyban való gondviselések, de mivel az mostani disturbiom miatt azok az mi kezünkben kivétetődtenek és az mostani itt levő praesidiumnak dispositiójában lévén, arról mostan bizonyost nem írhatunk. Jövendőben Isten, az üdö megantit s maradjon fenn“.

Közli: Kelemen Lajos.

Az „Egyetemes Irodalomtörténet“ II. kötete megjelent.

E szép, nagy irodalmi vállalat, melynek szerkesztője Heinrich Gusztáv s mely a vallás és közoktatási m. k. minister támogatásával jelenik meg, czélul tűzte ki az egész világirodalomról áttekintő tudományos és közérdekű munkát adni a magyar olvasóközönség kezébe. Az I. kötet (mely 1903-ban jelent meg) az ókori keleti népek és hellének irodalmát mutatta be, jeles szakemberek tollából. A most megjelent II. kötet a rómaiak és románok irodalmát öleli

¹ 1662-ben Konnerth András.

² Helyesen Januarii.

fel és 31 műmelléklettel és 218 szövegképpel van illusztrálva. Ezt a kötetet is a legkiválóbb szakemberek írták, így a rómaiak irodalmát *Csengeri János* ismerteti, szakavatottan és érdekesen (104 lapon); a román népek és nyelvek általános ismertetését *Becker F. Ágost* tollából olvashatjuk. A keresztény-latin irodalomról *Balog Ármin*, a provençálok és katalánokéről *Hernádi Mór* írt. A francziák irodalmát a középkortól a XIX. század nagy íróiig *Haraszi Gyula* tárgyalja, mélyrehatóan és részletesen (203—486. l.) *Az olaszok* (Dante, Petrarca, Boccaccio, a XV. század, a cinquecento, a XVII—XIX. század s a jelenkor) *Radó* Antalban találták meg méltó ismertetőjüket (487—638. l.). A *spanyolok* ismertetését (Cidtól—Échegarayig) *Becker I. Ágost* nyújtja (639—748.). A *portugálok* irodalmát (1200— a jelen korig) *Huszár Vilmos* írta meg (749—790. l.). Az *oláhok* költészetét és prózai irodalmát (köztük a protestáns korszak Erdélyben, a nemzeti iskola Erdélyben) *Alexics György* adja elő (791—870. l.). Végül a *rutorománok* irodalmáról *Gombócz Zoltán* értekezik. E rövid áttekintő tartalomjegyzék is mutatja, mily gazdag és nagyterjedelmű világirodalmi anyag van e kötetben feldolgozva, tudományosan, de egyszersmind a közérdeklődés tekintetét tartva szem előtt. A szép illusztrációk még inkább emelik becsét a kötetnek, melyet nagy tanulsággal olvashat ép úgy a szakember, mint a művelt nagyközönség. (Bpest, Franklin-Társulat, 1905. 8-adrét, 915 l. Ára?)

A Hunyadmegyei tört. és régészeti társulat XIV.-ik (1903—4.) Évkönyve megjelent *Kolumbán Samu* társ. titkár szerkesztésében. Tartalma: *Réthy Lajos* megnyitó beszéde az 1903 nov. 8. közgyűlésen és *Fáy Béla* társelnök megnyitó beszéde 1903 decz. 5.-én. Felolvasások és értekezések: Mommsen emlékezete, *Ballun Ernőtől*; két római szoborról a marosnémeti kertben, dr. gr. *Kun Gézától*; egy skytha zászlódiszítvány *Siklódról*, *Nagy Lajostól*; a Déva név eredete, *Téglás Gábortól*, melyben azt igyekszik kimutatni, hogy a Déva név *Deba* vagy *Daba* alakban telep, város, helység jelentéssel bírhatott a dákoknál, mert ez le Thráciáig valami 40 község nevében maradt fenn összetételekben: Arcidava, Rusidava, Ultidava stb. *Blockner Gyula*: a dévai vár a múlt század elején, rajzokkal illusztrált érdekes czikke következik; azután *Julius Caesar* Daciára vonatkozó adatainak méltatása *Ballun Ernőtől*; egy római női mellszobor a dévai múzeumban ismertetése *Téglás Gábortól*. Ezután dr. *Wertner Mór* „Harczog“ cz. cikkében azt mutatja ki, hogy a IV. Béla 1247-iki oklevelében ily írásmódban említett név alatt nem „Haczkok“ (Hátszeg) értendő, hanem az a Szörénység területén kere-